

INICIATIVES

VANDANA SHIVA

PREMI NOBEL ALTERNATIU. DIRECTORA DE LA RESEARCH FOUNDATION (NOVA DELHI)

L'era de la informació o de la ignorància?

LES LLIÇONS DEL TSUNAMI

Gaia, deessa de la Terra, no hauria pogut trobar un moment i un lloc més adequats per fer-nos arribar un missatge sobre els seus poders amagats; aquest missatge ens diu que som secundàriament indis i indonesis, srilankesos i suecs, tailandesos i maldivians, perquè som, abans que res, ciutadans i infants de la Terra que compartim el mateix destí d'un desastre compartit, així com un mateix desig d'ajudar i de guarir.

Les vacances de Nadal porten gent de tot el món a les platges d'Àsia. El tsunami provocat pel terratrèmol del 26 de desembre a l'oceà Índic es va convertir en una tragèdia global perquè va afectar no solament els asiàtics, sinó també visitants d'arreu del món, incloent-hi suecs, que havien vingut a passar uns dies a les platges assolades d'Àsia.

Mentre el 2004 feia pas al 2005, la fúria de la naturalesa a l'oceà Índic omplia les ments i els cors de tothom en cada racó de la terra. I mentre responem immediatament a la tragèdia que viuen milions de persones, el tsunami ens aporta igualment lliçons a llarg termini. Necessitem escoltar Gaia.

La primera lliçó concerneix al desenvolupament de les regions costaneres. En el transcurs d'aquests pocs últims anys de mundialització governada pel mercat, el respecte a la fragilitat i a la vulnerabilitat dels ecosistemes costaners s'ha sacrificat en benefici dels hotels i dels poblets de vacances, de les granges de gambes i de les refineries. Els manglars i els esculls coral·lins s'han destruït despietadament, amb què s'han suprimit les barreres protectores contra les tempestes, els ciclons, els huracans i els tsunamis.

Quan nosaltres vam fer un estudi sobre el cicló Orissa que, el 1999, va matar 30.000 persones a l'Estat d'Orissa (costa oriental de l'Índia), vam descobrir que la destrucció va ser molt més severa on els manglars s'havien fet desaparèixer per fer lloc a les granges de gambes i a una refinaria de petroli. El moviment popular contra les granges industrials de gambes va comportar una sentència del Tribunal Suprem indi que exigia el tancament de les que estiguessin situades a menys de 500 metres de la costa, d'acord amb la Coastal Regulation Zone Notification. Com establia la sentència dels jutges Kuldip Singh i Saghir Ahmed:

«Abans de llegir la sentència, podem fer menció a l'argument basat en el "dòlar" que s'ha citat fa poc. S'ha afirmat, per part del perit de la indústria de la cria de la gamba, que aquesta indústria ha assolit una fita singular pel fet que aporta al país una gran quantitat d'ingressos. Gairebé el 100 % de la producció s'exporta a Amèrica, Europa i el Japó i que aital indústria té un gran potencial de fer guanyar "dòlars". Podria ser veritat, però la producció industrial de gamba és molt inferior a la producció procedent de la captura de gamba silvestre mar endins. [Vegeu el quadre sobre l'informe de producció mundial de gamba entre els anys 1982 i 1993 a la pàgina següent].

»És clar que de les xifres mostrades es desprèn que la producció de gamba en granges marines és molt petita comparada amb la que es captura a mar obert. Fins i tot si es tanquessin algunes granges de gambes, que contaminen l'entorn, la producció de gambes amb mètodes ecològicament adequats no en resultaria afectada i no hi hauria cap pèrdua en l'economia, donat que, segons les conclusions de l'informe del Nacional Environmental Engineering Research Institute (NEERI), "els danys causats a l'ecologia i a l'economia per l'aqüicultura són més grans que els profits que es treuen de la venda dels productes de l'aqüicultura costanera". És potser la raó per la qual els països europeus i americans no autoritzen l'explotació de les seves costes per a la ramaderia de gambes. L'informe de les Nacions Unides revela que el 80% de les gambes de granja prové dels països asiàtics en vies de desenvolupament.» Tanmateix, en lloc de conformar-se a l'ordre del Tribunal Suprem, la indústria de la gamba ha intentat fer anul·lar la reglamentació per a la protecció de les zones costaneres, tot influïnt el govern perquè eximeixi la indústria de la gamba de les lleis sobre el medi ambient. Aquest subvertiment de les lleis ambientals de protecció de les zones costaneres per part de la indústria de la gamba ha tingut el seu paper en l'increment dels danys en la destrucció causada pel tsunami. Cada parcel·la necessària per a la ramaderia de la gamba té una petja ecològica de 40'5 hectàrees en termes de destrucció dels manglars i en termes de destrucció de la terra i del mar per la contaminació. Cada dòlar generat per l'exportació de gambes deixa al seu darrere 10 dòlars de danys ecològics i econòmics a nivell local.

Nagapattinam, la zona més afectada pel tsunami, era també l'indret més afectat per les granges industrials de gambes. Al contrari, les pèrdues en les tribus indígenes d'Andaman i de Nicobar —els oonga, els jarawa, els sentinela, els shompen—, que viuen amb un estil de vida que comporta una petja ecològica molt feble, han estat les que han tingut menys víctimes, tot i que, en el subcontinent indi, eren els que estaven situats més a la vora de l'epicentre del terratrèmol. El Govern de Kerala s'ha adonat que els danys causats pel tsunami eren menys importants en les regions protegides pel manglar que no pas en les platges exposades i sense vegetació. Per això, ha posat en marxa un projecte de 8,5 milions de dòlars per protegir dels sismes submarins les costes mitjançant manglars. (Ref.: «Des-

prés del desastre, el passeig verd de Kerala», *Indian Express*, 03-01-2005.)

Esperem que els governs aprendran la lliçó que la Terra ha intentat de donar-los: un «desenvolupament» que ignora els límits ecològics i els imperatius del medi ambient solament ens pot menar a una inimaginable catàstrofe.

El tsunami ens dóna una segona lliçó: un món organitzat entorn del mercat i del profit i que oblida la naturalesa i la gent té mala peça al teler per fer cara a aquestes catàstrofes. Podem fingir creure que vivim en l'«era de la informació» i en una «economia del coneixement», però el coneixement d'un terratrèmol de 8,9 graus sobre l'escala de Richter no va poder ser comunicat a temps pel Servei Geològic Americà als països de l'oceà Índic perquè prenguessin mesures que haurien permès salvar vides. Mentre els mercats borsaris del món sencer reaccionen instantàniament als senyals, mentre tota l'economia deslocalitzada de les tecnologies de la informació es recolza en la comunicació instantània, s'han necessitat dies sencers per fer el recompte de quants morts i de quantes persones s'han quedat sense res. Cada dia que passa en creix el nombre. El 26 de desembre de 2004 eren 20.000, i l'1 de gener de 2005 ja s'havia assolit el nombre de 150.000. El tsunami ens diu que no vivim en l'era de la informació, basada en la «connectivitat», sinó que vivim en l'era de la ignorància, l'exclusió i la desconexió. Els animals i les comunitats indígenes han tingut la intel·ligència d'anticipar el tsunami i de posar-se a cobert. En canvi, a les cultures del segle XXI submergides en la tecnologia de la informació, els ha faltat la saviesa de Gaia per connectar-se, a temps, al terratrèmol i al tsunami i posar-se a cobert. Cal que revisem els nostres conceptes dominadors sobre coneixement i informació i aprenguem les lliçons de Gaia per viure intel·ligentment en el planeta. Ha fet falta una tragèdia d'aquesta magnitud, que ha devastat tota la franja costanera de l'oceà Índic, per recordar-nos que la revolució de les tecnologies de la informació s'ha desenvolupat al servei del mercat, però té curtcircuitades les necessitats de les poblacions. Un article publicat en un diari de l'Índia deia que el mercat no quedaria afectat per la catàstrofe. Això també reflecteix la desconexió entre la salut del «mercat» i la salut del planeta i la seva gent.

La tercera lliçó que trec del tsunami és que ens hem de preparar per a altres desastres ambientals que estan venint, anticipant-nos, per exemple, a l'impacte del canvi climàtic. Quan la revinduda de les aigües va submergir les illes Maldives, vaig sentir que la natura ens estava dient que succeiria el mateix amb una pujada del nivell del mar provocada pel canvi climàtic, que així seria com societats senceres podrien ser desposseïdes del seu espai ecològic per viure en pau en el planeta. Mentre l'Administració dels Estats Units i escèptics ambientals com Bjorn Lomborg continuen argumentant que el Nord ric no es pot

permetre l'adopció de mesures per reduir les emissions de CO2 ni treballar per a la reducció de l'impacte del canvi climàtic, el tsunami ens mostra com de severs poden ser els costos si es continuen fent negocis com si no passés res. El tsunami hauria de despertar Lomborg del seu profund son de l'autofabricat «Consens de Copenhaguen» segons el qual l'impacte del canvi climàtic no serà prou sever com per haver de fer una crida per a un canvi en la política econòmica i en els paradigmes econòmics. Lomborg hauria de preguntar a la gent de les Maldives si accepten la inevitabilitat de la irreversible pujada del nivell del mar a causa dels combustibles fòssils que provoquen el canvi climàtic.

A més de la mobilització per ajudar les víctimes del sisme submarí, necessitem dur a terme, tot seguit, accions perquè en el futur es faci justícia amb les futures víctimes del canvi climàtic. Com va dir un dirigent de l'Aliança dels Petits Estats Illencs durant les negociacions per a la firma del tractat de l'ONU sobre el canvi climàtic, «l'instint humà més fort no és el de la cobdícia sinó el de la supervivència i no permetrem que alguns trafiquin amb els nostres pobles i les nostres cultures per satisfer els seus interessos econòmics de curt termini». La tasca incompleta de la justícia climàtica necessita ser accelerada a la llum del tsunami. Els països de l'oceà Índic hauran de fer front als impactes del desplaçament a causa de la inundació de les costes provocada per la pujada del nivell del mar. El tsunami ens proporciona un avís sobre com preparar-nos per a un futur basat en la justícia de la terra, no en el càlcul estret i egoista del mercat.

El pròxim desastre no hauria de ser necessàriament un sisme submarí. Pot ser, per exemple, una inundació per la ruptura a causa d'un terratrèmol d'una presa sobre el riu Ganges, on el dic Tehri està sent construït sobre una falla sísmica. L'aigua de la presa s'agafarà a centenars de quilòmetres de Nova Delhi per ser privatitzada per Suez, la major empresa mundial que mercadeja aigua. La presa de Tehri, de més de 260 metres d'altura, acumularà 3,22 milions de metres cúbics d'aigua i el seu embassament s'estendrà 45 quilòmetres a la vall de Bhagirathi i 25 quilòmetres a la de Bhilangana. Si el dic es trenqués a causa d'un terratrèmol, en menys d'una hora i mitja un mur d'aigua de 260 metres, vint vegades més alt que el tsunami, s'abatiria sobre les ciutats santes de Rishikesh i Haridwar i les esborraria del mapa. Igualment, vuit hores després, una paret d'aigua de 10 metres d'altura colpejaria Meerut, 214 quilòmetres més al sud i en 12 hores una ona de 8,56 metres xocaria contra